

סימן ג

פרסומי ניסא לגוים ובאמצעות SKYPE

באחד מימי החנוכה תשע"א, שהה בני רפי הי"ו בביתו בלוס אנג'לס, בעוד שאשתו שהתה באותה עת בניו יורק. כאשר הגיע לביתו בשעת לילה מאוחרת להדליק את הנרות, צפתה אשתו בהדלקה באמצעות תוכנת הטלפון האינטרנטית skype המאפשרת תקשורת וצפיה בין אנשים באמצעות המחשב בשידור חי.

והנה כתב המשנה ברורה (סי' תרעב ס"ק יא) כי מותר להדליק נרות חנוכה "עד עמוד השחר ובברכה, דווקא אם בני הבית נעורים, אבל אם ישנים אין לברך עליהם, אלא ידליק בלא ברכה, דכמו דלדידהו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס, הכי נמי לדידן. ואם בא לביתו קודם עלות השחר ומצא בני ביתו ישנים, מן הנכון שיקיצם, כדי שיוכל להדליק בברכה". ולפי זה יוצא, שאם רפי היה מדליק את הנרות בביתו בשעת לילה מאוחרת, ללא נוכחות אף אחד מבני ביתו, לכאורה לא היה יכול לברך על הדלקה זו, מכיון שאין 'פרסומי ניסא' בהדלקה, לא לבני רשות הרבים [בגלל שעת הלילה המאוחרת] ולא לבני הבית [שלא שהו בבית].

אלא שכאן נשאלה השאלה, האם כאשר צופים בהדלקת הנרות באמצעות שידור חי ובתוכנת skype או בכל אמצעי תקשורת אחר נחשב הדבר ל'פרסומי ניסא', ואפשר לברך על ההדלקה.

התשובה לשאלה זו מצריכה בירור בגדר דין 'פרסומי ניסא', ואגב זה נברר האם 'פרסומי ניסא' מתקיים רק כאשר יהודים רואים את הדלקת הנרות, או גם במקום שנמצאים רק גוים והנס מתפרסם אצלם בלבד.

- א -

פרסומי ניסא בחנוכה - מעצם קיום המצוה ולא פרט בקיום המצוה

כתב הרמב"ם (הלכות חנוכה פרק ג הלכה ג) "התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתם מליל

כ"ה בכסלו ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות, להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראים חנוכה". וכפל לשון הרמב"ם אומר דרשני, מהו ענין ה"להראות" ומהו הענין "לגלות" את הנס, וצ"ע.

ר ין

סימן ג

כצבי

לג

עוד כתב הרמב"ם (הלכות חנוכה פרק ד הלכה יב) וז"ל: "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך האדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הניסים שעשה לנו, אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק". וביאר המגיד משנה על אתר, שמקור דברי הרמב"ם שעניי חייב לשאול או למכור כסותו בכדי לקיים את מצות הדלקת נר חנוכה, הוא מהדין המבואר ברמב"ם (הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ז) לגבי ד' כוסות בליל הסדר: "ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבע כוסות", ומקורו בדברי המשנה (פסחים צט ע"ב) ריש פרק ערבי פסחים, וכתב המגיד משנה: "והטעם [היינו לגבי ד' כוסות] משום פרסומי ניסא, וכל שכן בנר חנוכה דעדיף מקידוש היום, כמו שיתבאר בסמוך".

וכוונתו למבואר בדברי הרמב"ם בהלכה י"ג הסמוכה: "הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה, מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום, הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס". ומבואר בדברי הרמב"ם שהסברא של פרסום זכרון הנס היא יסוד הדין להקדים נר חנוכה לקידוש היום. ומעתה, אם בדין ד' כוסות גם עני מחוייב משום פרסומי ניסא, הרי כל שכן שיש לחייב עני בנר חנוכה משום פרסום הנס, מכיון שנר חנוכה "עדיף מקידוש היום".

היום". וכבר תמה הלחם משנה (שם) מדוע באמת חיוב הפרסומי ניסא בנר חנוכה גדול יותר, והרי לכאורה גדרי החיוב משום פרסומי ניסא בנר חנוכה ובד' כוסות שווים, ומדוע כתב המגיד משנה שיש 'כל שכן' מד' כוסות לנר חנוכה, ונשאר בצ"ע.

ובפרנו רן כצבי - חנוכה (סימן ד) ביארנו את ה'כל שכן' של הרב המגיד, בהקדם החקירה בגדר דין 'פרסומי ניסא' שנאמר בחנוכה, פורים וד' כוסות, האם עצם קיום המצוה תלוי במצב של פרסומי ניסא, ואם קיום המצוה לא יהיה באופן שיש בו פרסומי ניסא, לא יהיה כלל קיום מצוה. או שנאמר שהחיוב לפרסם הנס הוא פרט בקיום המצוה, ואמנם הוא פרט חשוב ומרכזי באופן קיום המצוה, אך אין זה תנאי הכרחי לעצם קיום המצוה, וגם אם לא נעשית המצוה בפרסום נחשב שקיימה כדבעי. והוכחנו מדברי היעב"ץ (מור וקציעה, סימן תערב אות שסב) שבחנוכה דין פרסומי ניסא הוא עצם קיום המצוה, וללא פרסום הנס אין יוצאים ידי חובת קיום מצות נר חנוכה.

היעב"ץ ביאר את פסקם של הטור והמחבר בשו"ע (או"ח סימן תערב סע' ב) "אם עבר זה הזמן [עד שתכלה רגל מן השוק] ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה". וכתב המג"א (ס"ק ו) כי משמעות סתימת הדברים, שידליק בברכה. והקשה רבי יעקב עמדין, מה שונה נר חנוכה משאר המצוות מדרבנן שאין מברכים כאשר יש ספק בחיוב המצוות משום ש"ברכות אינן מעכבות". ותירץ, שאף על פי שאין

לד

ר ין

סימן ג

כצבי

הברכות מעכבות, מכל מקום ברכת נר חנוכה שאני "וברכתה מעכבת משום שכל עיקרה לפרסומי ניסא, וכי מדליק בלי ברכה לא מידי עבד, דהרואה סבר שלצרכו הוא דאדליק, ולא מינכרא מילתא כלל דלשם מצוה קעביד".

ובספר מקראי קודש (חנוכה סימן כד) הסביר הגרצ"פ פרנק את דברי היעב"ץ: "דהיינו שאין ברכת להדליק נר חנוכה כשאר ברכת המצות שאינה רק ברכה על המצוה, אלא שהיא חלק מגוף המצוה משום שעיקרה לפרסומי ניסא, וצריך שתהא הדלקתו מוכחת מעצמה שהיא לא לצרכו, אלא לשם מצות נר חנוכה, ועל ידי הברכה שהוא מברך נעשתה הדלקתו מוכחת שהיא לא לצרכו אלא לשם חנוכה, והפרסומי ניסא מוכח מתוכה. ומכיון שהברכה מעכבת והיא חלק מעצם מצות ההדלקה, דין הברכה כאן כעצם עשיית המצוה שחייב לעשות מספק".

ואם הברכה על הדלקת נר חנוכה שונה במהותה מכל ברכת המצוות, שהיא חלק מגוף המצוה לפרסם את הנס, כי רק על ידי הברכה מוכח שההדלקה היא לצורך פרסום הנס ולא לצרכים עצמיים, בוודאי שהדלקת הנרות במקום שיש בו יותר פרסומי ניסא, היא חלק מגוף המצוה. ונמצאנו למדים איפוא, כי גדר פרסומי ניסא הוא עצם קיום המצוה, וללא פרסום הנס אין יוצאים ידי חובת קיום מצות נר חנוכה. ואילו במצות ד' כוסות ופורים, ענין הפרסומי ניסא הוא פרט בקיום המצוה

ואינו דין לעיכובא [כפי שהוכחנו שם, ואכמ"ל].

ובזה מבואר היכל שכן' של המגיד משנה, מכיון שאם רואים שבד' כוסות, למרות שדין הפרסומי ניסא הוא פרט בקיום המצוה ואינו מעכב ועם כל זאת יש בו את הדין של "שואל ומוכר כסותו", כל שכן שבנר חנוכה שהפרסומי ניסא הוא עצם קיום המצוה, וללא פרסום הנס אין יוצאים ידי חובת קיום מצות נר חנוכה, יש חיוב "שואל ומוכר כסותו".

נמצאנו למדים כי בדין 'פרסומי ניסא' יש גדרים שונים, ודין 'פרסומי ניסא' בחנוכה הוא חלק מעצם קיום המצוה, ושונה במהותו מדין 'פרסומי ניסא' בפסח, שהוא רק פרט בקיום המצוה. ובנוסף לצורך להבין את הגדרים השונים בדין 'פרסומי ניסא', יש לדון האם 'פרסומי ניסא' מתקיים רק כאשר יהודים רואים את הדלקת הנרות, או גם במקום שנמצאים רק גוים והנס מתפרסם אצלם בלבד, כדלהלן.

- ב -

פרסומי ניסא בפני גוים

במוסכת שבת (כא, ב) מבואר כי מצות הדלקת נרות חנוכה "מששתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק", ואמרו: "עד כמה, אמר רבה בר רב חנה אמר ר' יוחנן עד דכליא רגלא דתרמודאי". ונחלקו הראשונים מי הם ה'תרמודאי'.

ר ין

סימן ג

כצבי

לה

רש"י פירש: "רגלא דתרמודאי, שם אומה מלקטי עצים דקים, ומתעכבים בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשיכה, ומבעירים בבתיהם אור, וכשצריכים לעצים יוצאים וקונים מהם". לשיטת רש"י "תרמודאי" הם מוכרי עצים שאינם יהודים הנמצאים ברשות הרבים עד שעה מאוחרת.

אולם הרי"ף כתב: "רגלא דתרמודאי, פירוש עצים ידועים אצלם ונקראים תרמודא, ובני אדם המביאים אותם נקראים תרמודאי, ומתעכבים עד אחר שקיעת החמה כמו חצי שעה עד שמגיעין לבתיהם". לשיטת הרי"ף, 'תרמודא' הוא שם של עצים ידועים, ולא שם של אומה, ומוכרי עצים אלו נקראים 'תרמודאי' ומתעכבים ברשות הרבים עד שעה מאוחרת.

וביאר ידידי הגר"מ שטרנבוך בספרו מועדים וזמנים (ח"ב סימן קמא) שהנפק"מ בין פירוש רש"י ופירוש הרי"ף, האם יש פרסומי ניסא גם לגוים: "זקני הגאון רבי שלמה פינס חקר, אם חיוב פרסומי ניסא בחנוכה דבעינן עד שתכלה רגל מן השוק היינו רגלי ישראל, לבד או תלוי נמי ברגלי עכו"ם, דבעינן נמי להו הפרסומי ניסא, ולדעתו הדבר תלוי בפלוגתא בין רש"י והרי"ף בסוגיין. שרש"י פירש 'תרמודאי' שהם מאומות העולם, ומ"מ שייך בהו פרסומי ניסא. והרי"ף פירש דתרמודא הם עצים, והתרמודאי בני אדם המביאים אותם. והיינו מפני שפרסומי ניסא

אינו אלא בישראל". ומתבאר לפירושו של רש"י, כי 'פרסומי ניסא' מתקיים גם בפני גוים.

ובדבריו מובא בשם הגר"ד סלובייצ'יק בספר הררי קדם (מועדים סימן קעט) "והנה בגמרא שבת אמר רבי יוחנן עד דכליא רגלא דתרמודאי, יעו' ברש"י. ומשמע מדברי רש"י דיש קיום פרסומי ניסא גם לגבי הגוים".

ברם הגר"מ שטרנבוך דוחה את דברי זקנו, ומפרש אחרת את דברי רש"י: "ולע"ד פשוט דלא שייך חיוב פרסומי ניסא בחנוכה לגוים. שיסוד חיוב פרסומי ניסא היא לפרסם השגחת הבורא ית"ש בעולמו, ועיקרא להשריש בלב כל אחד ואחד מאתנו אמונה בהשגחה פרטית, וחיוב זו לישראל ולא לגוים. וע"כ אין המצוה עלינו בחנוכה לפרסומי ניסא לעכו"ם. ורש"י נמי לא נתכוון מעולם לומר דבעינן הנרות מאירים אז משום פרסומי ניסא דהאומה תרמודאי, רק האומה מכרו עצים בשוק עד שעה מאוחרת, והישראלים שרצו לקנות, על כן נשאר שמה להשיג מהם עצים, ולדידהו מצות פרסומי ניסא, ולא כלה רגלם אלא כשכלה ריגלא דתרמודאי שיצאו מהשוק".

הגר"מ שטרנבוך שולל לחלוטין את קיום דין 'פרסומי ניסא' בפני גוים, מכיון שמהות דין זה הוא לפרסם השגחת הקב"ה בעולם ולחזק את האמונה בו יתברך, וחיוב זה הוא בפני ישראל ולא בפני גוים. ולכן הוא מסביר את כוונת

לו

ר ין

סימן ג

כצבי

רש"י, ששיעור זמן הדלקת נרות חנוכה תלוי בהימצאותם של התרמודאים בשוק, בגלל הפרסומי ניסא שיש לישראלים הקונים עצים מהמוכרים התרמודאים הגוים.

וכן ביאר בשו"ת להורות נתן (חלק ד סימן סג אות א) את דברי רש"י: "הנה אין הכוונה שהפרסום הוא להתרמודאים שהם נכרים, אלא בשביל ישראל היוצאים לשוק עד אותה שעה דכליא רגלא דתרמודאי, דעד אותה שעה מצויים גם ישראלים בשוק לקנות עצים".

ואף בשו"ת משנה שכיר (סימן ה) כתב: "לפע"ד הדבר פשוט, ואין צריך לשום אריכות דברים, דוודאי דמה שהתקינו חז"ל להדליק נרות מבחוץ לפרסומי ניסא, ודאי דרק לפרסם הנס בינינו כיונו חז"ל, דמה לנו לפרסם הנס לבין העמים, מה לנו ולהם".

- ג -

במועדים וזמנים (בהמשך דבריו המובאים לעיל) הביא בשם זקנו הרש"ז פינס, ראייה נוספת שיש פרסומי ניסא גם לגוים: "במנחות (לו, א) איתא שזמן הנחת תפילין היא עד שתכלה רגל מן השוק, ולא מקשינן התם עד כמה, ונפרש עד דכליא ריגלא דתרמודאי, כמו כאן בנר חנוכה. ומפרש דהיינו טעמא דהתם תלוי בישראל לבד, אבל כאן בנר חנוכה דתלוי נמי בעכו"ם מפרשינן עד דכליא ריגלא דתרמודאי".

מלבד במצות הדלקת נר חנוכה, גם במצות הנחת תפילין, זמן קיום המצוה הוא "עד שתכלה רגל מן השוק". ודייק הרש"ז פינס, מדוע לא נאמר במצות הנחת תפילין, ששיעור הזמן תלוי בהימצאות התרמודאים בשוק. ומוכח מזה, שרק בחנוכה שקיום המצוה תלוי בפרסום הנס, יש משמעות להימצאותם של בני תרמוד בשוק, ולכן הוזכר שיעור "עד דכליא ריגלא דתרמודאי", ללמדנו כי יש פרסומי ניסא גם בפני גוים בלבד. מה שאין כן בתפילין שזמן קיום המצוה תלוי באדם עצמו המניח תפילין, ואין כל משמעות להימצאות סוחרים גוים ברשות הרבים, לא הוזכר שיעור זמן זה. נמצא שכל הטעם שהוזכר שיעור "עד דכליא ריגלא דתרמודאי" בחנוכה, נועד כדי לחדש את ההלכה שיש פרסומי ניסא גם בפני גוים בלבד.

אולם הגר"מ שטרנבוך דוחה גם ראייה זו: "ונראה שבחנוכה יסוד החיוב משום פרסומי ניסא, וסלקא דעתך דלא בעינן בזה כלה רגל מן השוק ממש כפשוטו, דבשביל מיעוט אנשים הנמצאים בשוק לא נחייב הדלקה, קא משמע לן שחייבים. אבל לענין תפילין אתי שפיר שעיקר האיסור הוא משום חשש שינה, ונוכל לפרש שמיד לאחר לילה, והיינו שכלה רגל ממש, ראוי לחוש לשינה, ולא צריך כלל לפרושי בזה דבעינן נמי כלה ריגלא דתרמודאי, שאינו תלוי בהעוברים ושבבים, שאינו אלא שיעורא". כלומר, עיקר

ר ין
סימן ג
כצבי
לז

החידוש בשיעור "עד דכליא ריגלא דתרמודאי", בא ללמדנו עד מתי אנו מחוייבים בפרסומי ניסא, ומהי כמות אנשים המסתובבים בשוק, שמחייבת הדלקת נרות כדי לפרסם הנס. ונתחדש לנו כי השיעור הוא עד שתכלה רגלם של הסוחרים התרמודאים והקונים הישראלים הרוכשים מהם את מרכולתם. אולם בתפילין, שיעור זמן הנחת תפילין עד הלילה, אינו שייך כלל לענין הימצאותם של הסוחרים בשוק, אלא לזמן שכבר יש לחשוש שאנשים רגילים ללכת לישון באותה שעה, וכידוע אסור לישון בתפילין. וממילא אין זה משנה כלל עד איזה שעה נמצאים העוברים ושבים ברשות הרבים, אלא באיזה שעה הולכים לישון בבית. ואפילו אם עדיין התרמודאים והקונים מהם נמצאים בשוק, יש מקום לחשוש לשינה, בגלל שזהו הזמן שאנשים מתחילים כבר ללכת לישון.

ולכן היות ואין הכרח לבאר את הסוגיא כדברי רש"י פינס, אין מכאן כל ראיה לענין פרסום נס בפני גוים. ומסיים המועדים זמנים: "ורמז לדברינו שאין מצות פרסומי ניסא לעכו"ם, הא דכתיב (ויקרא כב, לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל, ולא לעכו"ם".

- ד -

גם בשו"ת להורות נתן (בהמשך דבריו המובאים לעיל **אות ב**) נקט שאין חיוב פרסומי ניסא בפני גוים: "כי חיוב הפרסום הוא כדי

שיבואו להודות להשי"ת על נפלאותיו, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות חנוכה פרק ד הלכה יב) מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להיזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הניסים שעשה לנו. וזה שייך רק לגבי ישראל, שהם משבחים להשי"ת על הניסים שעשה הקב"ה לנו, וכמו שאמרו בפסחים (ק"ח, ב) הללו את ה' כל גוים וגו' כי גבר עלינו חסדו, ופריך אומות העולם מאי עבדיתיהו, ופירש"י מאי עבדיתיהו לשבוחי, משום שגבר עלינו חסדו הא עלן לשבוחי".

הלהורות נתן רצה להוכיח כן מדברי הארחות חיים המובא בבית יוסף (או"ח סימן תרעז) שכתב: "מי שבא בספינה או שהוא בבית גוים, מדליק בברכות ומניחה על שולחנו. ולא דמי לאכסנאי דאמרינן דאי מדליקין עליה בגו ביתיה, לא בעי לאשתתופי. דשאני התם שיש פרסום הנס בהדלקת אושפיזו". ודייק הלהורות נתן: "ולכאורה איך מניחו על שולחנו, והלא צריך שיהא היכרא שמדליקו לשם מצוה. וע"כ מוכח, דכיון שאין שם שום ישראל אלא הוא בלבד, והוא עצמו יודע שמדליקו לשם מצוה, סגי אף שמניחו על שולחנו. ומוכח דלגבי עכו"ם לא שייך פרסומי ניסא, דאם לא כן היה לו להניחו במקום שיכירו העכו"ם שלצורך מצוה הדליקו".

אולם הוא דוחה את הראיה: "דשמא מתיירא מן העכו"ם להדליקו לשם מצוה, ולכן סגי שמדליקו על שולחנו".

[וביותר] ראיתי חידוש גדול בספרו של רבי יצחק זילברשטיין, חשוקי חמד (מסכת שבת דף כ"א ע"ב) שנשאל האם עדיף להדליק נרות כלפי רחוב שמועטים הם המהלכים בו, או להדליק בחלון כלפי כביש שרק מכונניות מחללי שבת עוברים שם, ואין שם מדרכה כי אם כביש למכונניות". והשיב: "מסתבר שעדיף להדליק כלפי הרחוב שמועטים הם המהלכים בו, אך הם שומרי שבת. כי מחללי שבת בפרהסיא דינם כעכו"ם כמבואר בשו"ע בכמה מקומות". ונראה מדבריו שלא זו בלבד שאין פרסומי ניסא בהדלקה בפני גוים, אלא אפילו בהדלקה בפני מחללי שבת בפרהסיא, שדינם כעכו"ם, אין פרסומי ניסא, וצ"ע].

- ה -

ונראה כי בשאלה האם 'פרסומי ניסא' מתקיים גם בפני גוים, נחלקו המג"א והחמד משה.

בשו"ע (או"ח סי' תרעב סע' ב) נפסק: "שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה, שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא. ומיהו הני מילי לכתחילה, אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה". וכתב המג"א (ס"ק 1) "בבית יוסף כתוב דהוי ספיקא דדינא, ואם כן משמע שאין לברך, אבל מדסתם בשו"ע משמע דעתו שיברך. ורש"ל כתב דוקא עד חצות, ואם כן אחר

חצות אין לברך. ובהגהות מימוניות כתב כל זמן שבני הבית נעורים, אפילו עד עמוד השחר, עכ"ל. וכן נ"ל להורות, אבל אם ישנים אין לברך עליהם". ופסק המשנה ברורה (ס"ק יא) כדעת המג"א, שדברי השו"ע שמותר להדליק נרות חנוכה כל הלילה בברכה נאמרו "דווקא אם בני הבית נעורים, אבל אם ישנים אין לברך עליהם, אלא ידליק בלא ברכה, דכמו דלדידהו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס, הכי נמי לדידן".

אולם השלטי גיבורים כתב בשם ריא"ז (שבת דף י' ע"א בדפי הרי"ף) "ונראה בעיני שאם היה עומד בין הנכרים, אע"פ שאין לו בית לעצמו ולא פתח לעצמו, חייב להדליק נר לעצמו, אע"פ שאשתו מדלקת בביתו. שהרי אין הנס מפורסם אצלו, ואינו רואה נר חנוכה לברך עליו בין הנכרים אם לא ידליק הוא לעצמו". ומדבריו למד החמד משה, שגם אדם הנמצא לבדו ואינו יכול לפרסם את הנס בפני אחרים, מדליק בברכה, כמובא בשער הציון (ס"ק יז) "ובספר חמד משה האריך בזה, ודעתו דאם שכח או נאנס ולא הדליק עד שישנו כולם, יקיץ ב' או ג' מהם וידליק. ואם אי אפשר להקיצם, מכל מקום ידליק ויברך. דלפי דברי המג"א אם יהיה אדם במקום שאין איש אף מאנשי הבית שם, ידליק בלא ברכה. ולא ראינו זה בפוסקים, ואדרכה השלטי גיבורים כתב בשם ריא"ז, דאף אם הוא בין הנכרים לבדו צריך להדליק. ומשמע מדכתב כן בפשיטות, שידליק

ר ין

סימן ג

כצבי

למ

בברכה. אלא ודאי דאם יכול לפרסם ההדלקה בפני רבים, יותר עדיף. אבל אי ליכא אנשים, בשביל זה לא יבטל המצוה, כן נראה לי, וכן נוהגים העולם, עכ"ל". ומסיים השער הציון: "וספק ברכות להקל, ומכל מקום מי שרוצה לנהוג כוותיה אין מוחין בידו".

ומבוארת בזה מחלוקת המג"א והחמד משה, האם מותר להדליק בברכה, כאשר נמצא לבדו, ללא אחרים שיכול לפרסם את הנס בפניהם. לדעת המג"א, לא ידליק בברכה אלא אם כן אחרים רואים, ועל כן אם בני ביתו ישנים, עליו להקיצם. אך לדעת החמד משה, רשאי להדליק בברכה גם כשנמצא לבדו. והכריע בשער הציון כי לכתחילה ידליק ולא יברך, משום "ספק ברכות להקל", אך מי שרוצה לנהוג כהחמד משה, אין מוחים בידו.

- י -

בביאור מחלוקתם כתב האגרות משה (או"ח ח"ד סימן קה אות ז) שנחלקו האם גדר פרסומי ניסא בהדלקת נר חנוכה הוא חלק מגוף המצוה, ולכן כשאין פרסומי ניסא, הדבר מעכב בקיום המצוה. או שהפרסומי ניסא הוא רק פרט בקיום המצוה, ומשום כך אין דין זה לעיכובא:

"הנה לעניות דעתי מסתבר בפשיטות דגם נר חנוכה אין הפרסומא ניסא עיכוב לעצם חיוב הדלקת הנרות, לומר דבליכא ענין דפרסומי ניסא שהוא נמצא

במקום שליכא אינשי, יפטר לגמרי. דמאי שנא ממגילה דצריך לקרוא אף כשהוא יחיד בביתו, דהוא רק מצוה לחזור אחר עשרה, ולכו"ע אין ענין הפרסום מעכב את עצם מצות הקריאה. ואם כן גם בחנוכה מסתבר שהוא כן בעצם המצוה הוא אף ליחיד שלא שייך שיתפרסם, אלא דענין הפרסום הוא עוד דין דצריך לעשות המצוה בפרסום. ולכן אף כשאחד נמצא במקום שליכא שום איש צריך להדליק בברכה ולא שייך לפוטרו מהדלקה כשליכא אינשי.

ונראה שזהו מה שכתב השלטי גיבורים בשם ריא"ז שנראה בעיניו שאם היה עומד בין הנכרים אע"פ שאין לו בית לעצמו ולא פתח לעצמו, חייב להדליק נר לעצמו, אע"פ שאשתו מדלקת בביתו. ופרסום דהנכרים לא מסתבר שיתחשב פרסום, ומכל מקום מחייבו להדליק, אף שהוא רק יחידי ואין שום איש אחר שם. וכן הביא בשער הציון סימן תרע"ב אות י"ז בשם ספר חמד משה מהא דהשלטי גיבורים בשם הריא"ז, דאף אם הוא בין הנכרים לבדו צריך להדליק, ומשמע מדכתב כן בפשיטות שידליק בברכה. אלא ודאי דאם יכול לפרסם ההדלקה בפני רבים יותר עדיף, אבל אי ליכא אנשים, בשביל זה לא יבטל המצוה, ומסיק [החמד משה] דכן נוהגין העולם. והוא לעניות דעתי ברור כדכתבתי, ואף שליכא גם נכרים, דפרסום הנכרים אינו כלום, דזה הא חזינן בפשיטות מס' חמד משה, ולא מסתבר שיחלקו בזה. אבל המג"א דסובר

מ

ר ין

סימן ג

כצבי

דבחנוכה הוי פרסומי ניסא עיכוב בהמצוה, גם רווק [שאינן אחרים נמצאים עמו בשעת ההדלקה] יסבור שפטור. ואם יביא אתו איזה איש, גם להמג"א יצטרך לברך".

ומסיים האגרות משה: "אבל דברי המג"א תמוהים, וצריך להדליק בברכה אף כשבני הבית ישנים, ואף כשהוא רק לבדו בבית, וגם רק לבדו בכל העיר צריך להדליק בברכה, וכדבארתי, וכדהביא המשנה ברורה בשער הציון גם מחמד משה, וגם הסכים שמי שרוצה לנהוג כוותיה אין מוחין, ולא קשה כלום, ואדרבה כן מוכרחין לעשות כדלעיל".

- ז -

לאור דברי האגרות משה, נמצא כי ביאור ה'כל שכן' של הרב המגיד [לעיל אות א] שדין 'פרסומי ניסא' בחנוכה שונה במהותו מדין 'פרסומי ניסא' בפסח, כי בחנוכה זהו חלק מעצם קיום המצוה, הוא רק לשיטת המג"א. אך לדעת החמד משה [והאגרות משה המכריע כדבריו], גם בחנוכה אין הפרסומי ניסא חלק בקיום המצוה, אלא דין נוסף שראוי לקיימו לכתחילה, ואינו לעיכובא בקיום המצוה, ולכן רשאי להדליק בברכה גם כאשר נמצא לבדו ואינו מפרסם את הנס בפני אף אחד.

ועוד זאת למדנו מדברי האגרות משה, כי השאלה האם 'פרסומי ניסא' מתקיים גם בפני גוים, תלויה במחלוקת המג"א

והחמד משה, כדבריו בהבנת פסק השלטי גיבורים בשם הרי"א^ז, שרשאי להדליק בברכה גם כשנמצא בין הנכרים "ופרסום דהנכרים לא מסתבר שיתחשב פרסום, ומכל מקום מחייבו להדליק, אף שהוא רק יחידי ואין שום איש אחר שם". ומבואר בדבריו, כי לדעת החמד משה 'פרסומי ניסא' אינו מתקיים בפני גוים. וכנראה לדעת המג"א, דין 'פרסומי ניסא' מתקיים גם בפני גוים, וזו הסיבה לפסק השלטי גיבורים שהנמצא בין הנכרים ידליק בברכה, מכיון שלכל הפחות מפרסם את הנס בפניהם. וכן נקט רבי יעקב רוזנטל, אב"ד חיפה, בספרו משנת יעקב (ומנים ח"ב עמ' רחצ) "בספק אם פרסומי ניסא שייך רק ליהודים או גם בגוים, עי' בשער הציון סי' תרע"ב ס"ק י"ז, שהעתיק דברי החמד משה שהקשה על המג"א מדברי השלטי גיבורים. ומוכח דסבירא ליה דלא שייך פרסומי ניסא לגוי, ואפשר דהמג"א פליג".

היוצא מן הדברים: לדעת המג"א, דין 'פרסומי ניסא' הוא חלק מקיום המצוה, והוא לעיכובא, שאם היה לבדו ולא פרסם את הנס בפני אף אדם, אינו יכול לברך. יחד עם זאת, לדעתו, 'פרסומי ניסא' מתקיים גם במקום שנמצאים רק גוים והנס מתפרסם בפניהם בלבד. ולדעת החמד משה, 'פרסומי ניסא' אינו חלק בקיום המצוה אלא דין נוסף מפרטי קיום המצוה, שראוי לקיימו לכתחילה, ואינו לעיכובא בקיום המצוה. ברם דין 'פרסומי ניסא' מתקיים רק בפני יהודים הרואים את הדלקת

ר ין

סימן ג

כצבי

מא

הנרות, ו'פרסומי ניסא' בפני גוים אינו נחשב לקיום ענין פרסום הנס.

אולם עדיין לא מובן מה הקשר בין הדברים, ומדוע אם 'פרסומי ניסא' הוא חלק בקיום המצוה, דין זה מתקיים גם במקום שנמצאים רק גוים, ואם 'פרסומי ניסא' הוא דין נוסף מפרטי קיום המצוה, שראוי לקיימו לכתחילה, אין דין זה מתקיים בפני גוים, וצ"ב.

- ח -

פרסומי ניסא - קיום מצות קידוש ה'

ונראה, כביאור הדברים, בהקדם דברי שו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סימן תנז) שכתב: "הדר בין גוים נראה לי מחויב להדליק על פתח ביתו מבחוץ או בחלון הסמוכה, דיתפרסם הנס בין הגוים שישאלו מאי הוא, ויוודע להם על ידי זה המעשה ועיקר הנס. ומקרא מלא הוא (יחזקאל לח, כג) **וְהַתְּגַדְּלִיתִי וְהַתְּקַדְּשִׁיתִי וְנִודַעְתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי ה'**, וכמה מקראות דמורים על זה דהקב"ה מדקדק על חילול שמו בין הגוים ועל קידוש שמו ביניהם".

ומבואר בדבריו שענין ה'פרסומי ניסא' בהדלקת נרות חנוכה, הוא הקידוש שם שמים ברבים הנגרם על ידי הדלקת הנרות. ומכיון שקידוש שם שמים מתקיים גם לעיני גוים כלשון הכתוב, מתקיימת חובת פרסומי ניסא בהדלקת נרות חנוכה גם כאשר גוים בלבד צופים בנרות.

ובספר הררי קדם (מועדים סימן קעט) מובא בשם הגרי"ד סולובייצ'יק שהוכיח את יסוד הדברים, מדברי הרמב"ם (הלכות חנוכה פ"ד הלכה יב) "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להיזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו, אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק". ומבואר שאף שבכל המצוות קיימא לן (שו"ע אור"ח סי' תרנו סע' א) "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש", במצוות שיש בהם פרסומי ניסא חייב לשאול ולמכור כסותו, כדי לקיים המצוה, ולא מובן מה פשר ההבדל.

וכתב ההררי קדם: "והביאור בזה, דכשמפרסם את הנס יש בזה קיום של קידוש ה', שהוא מפרסם לרבים את הנס שה' עשה לבניו להושיעם מצרתם בניסים ונפלאות. וכן מייתי רבי ירוחם פערלא בספר המצות של הרס"ג בשם ר"ד בבלי דנפקא לן מהפסוק בפרשת אמור (ויקרא כב, לב) ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל, ודרשו עלה בספרא ממשמע שנאמר ולא תחללו אמור קדוש וכתב שם דזהו המקור שחייבין בהלל ובפרסומי ניסא. ואם כן, כמו שבעבירות חילול ה' חייב למסור נפשו שלא יחלל שם ה', הכי נמי במצות קידוש ה' חייב להוציא את כל ממונו לקדש את ה' על ידי פרסומי ניסא דהדלקת נרות".

ועל פי זה מבאר הגרי"ד את דברי רש"י [לעיל אות ב] שפירש כי ה"תרמודאי"

מב

ר ין

סימן ג

כצבי

הם מאומות העולם, ומשמע שיש פרסומי ניסא גם בפני גוים "וקשה דהא גם חיוב מגילת אסתר הוא משום פרסומי ניסא, ולא מפרסמים את הנס אלא לגבי ישראל ולא לגבי גוים, וטעמא בעי מאי שנא דין פרסום הנס בחנוכה, שתיקנו בו שיתקיים הפרסום גם אצל הגוים, מדין פרסום הנס בפורים שלא תיקנו שיהא הפרסום אף לגבי הגוים. ולפי זה נראה דזהו הטעם דבחנוכה שנלחמו היוונים להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, בזה מה שאנו חייבים בפרסומי ניסא הוא מטעם קידוש ה', ועל כן החיוב הוא להראות לגוים שאין אנו נכנעים לרדיפת הדת ולא ניחת מפני כל, וה' מצילנו מידם. משא"כ בפורים שהיה הנס בהצלת הגוף, בזה ענין פרסומי ניסא הוא להודיע על מעלת הבטחון בה', שכל קוין לא יבושו, וזה שייך לישראל דוקא".

(תרמוד אותיות מורדת) עד לביטול רגלא דתרמודאי הדרגא הכי תחתונה". ובמועד אחר (שיחת נר א' חנוכה תשנ"ב) אמר הרבי: "מצות הדלקת נר חנוכה מדגישה את תפקידו של יהודי, להאיר את העולם כולו באור הקדושה, באופן שהאור גורם לתוספת אור רוחני צדק ויושר אפילו אצל העמים שמסביבו, ועד שיש אור גדול בכל העולם כולו".

וכידוע, בשל האמור לעיל, חסידי חב"ד שלוחיו של הרבי, נוהגים על פי משנתו ומדליקים את נרות החנוכה במקומות הציבוריים המרכזיים ביותר ברחבי העולם, לקדש שם שמים לעיני כל יושבי תבל, יהודים וגוים.

- ט -

ממוצא הדברים למדנו, כי בחנוכה יש למושג 'פרסומי ניסא' משמעות נרחבת ביותר, היות ומטרת הדלקת הנרות נועדה לקדש שם שמים בעולם, ולכן היא כוללת גם פרסום הנס לעיני הגוים.

ונראה כי זהו עומק הטעם להבדל בין גדר פרסומי ניסא בחנוכה, שהוא חלק בקיום המצוה, לדין 'פרסומי ניסא' בפורים ובפסח, שאין זה מעיקר המצוה אלא רק דין נוסף מפרטי קיום המצוה, היות ובחנוכה ה'פרסומי ניסא' נועד לקדש שם שמים להראות נפלאותיו לעיני כל.

ומעתה עולים כל הדברים בקנה אחד, ומבוארת היטב דעת המג"א,

ומתבאר איפוא בדברי ההתעוררות תשובה וההררי קדם, כי גדר ה'פרסומי ניסא' בהדלקת נרות חנוכה, הוא הקידוש שם שמים ברבים הנגרם על ידי הדלקת הנרות, ולכן ענין זה מתקיים גם לעיני הגוים. וכדבריו של האדמו"ר מליובאוויטש (ליקוטי שיחות חלק כה, ו' חנוכה תשמ"ז) "הדלקת נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ פועלת על כל הנמצאים בחוץ, ברשות הרבים, כולל גם אומות העולם. ובלשון הגמרא "עד דכליא רגלא דתרמודאי", כהפירוש הפנימי שנר חנוכה מבטל ("כליא") את המציאות של מרידה בה'

ר ין

סימן ג

כצבי

מג

ש'פרסומי ניסא' הוא חלק מקיום המצוה, ולכן דין זה מתקיים גם במקום שנמצאים רק גוים, והא בהא תליא, כי כאשר גדר הפרסומי ניסא הוא חלק מקיום המצוה, פירוש הדבר שיש משמעות נרחבת לדין ה'פרסומי ניסא', והוא כולל גם פירסומו לעיני הגוים.

אך דעתו של החמד משה היא, שה'פרסומי ניסא' אינו מעיקר קיום המצוה, אלא דין נוסף מפרטי קיום המצוה, שראוי לקיימו לכתחילה [ולכן התיר להדליק בברכה גם כשהנס אינו מתפרסם כלל], והדין של פרסומי ניסא אינו נרחב, ולכן מצטמצם לפרסום רק בפני ישראל ולא בפני גוים.

- י -

מעשה מוטעמים דברי הרמב"ם [לעיל אות א] שהדלקת נר חנוכה נועדה "להראות ולגלות הנס", וכאמור, לשון הרמב"ם צ"ב, מהו הענין "להראות" הנס, ומהו הענין "לגלותו".

ודבריו מתבארים על פי מה שכתב רבנו יונה (ברכות כ"א ע"ב בדפי הרי"ף) בביאור דברי הגמרא (ברכות לא, א) "אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה, אימתי ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה, בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה". וכתב רבנו יונה: "אימתי ימלא שחוק פינו ותהיה השמחה מותרת, מזמן שיעשה עמנו נסים ויושיענו, ואז באותו הזמן נשמח כדי

לגלות נפלאותיו וגבורותיו ויאמרו הגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה ויראו בשמחתנו ויבושו, ושמחה כזו שהוא שמחת הבורא היא מצוה גדולה משום פרסומי ניסא". ומבואר בדבריו הנפלאים כי התגלות הנסים בעת הגאולה העתידה תהיה כמה שיהיו מפורסמים לעיני הגוים.

ולאור האמור, שהדלקת נר חנוכה היא מעשה של קידוש השם גם לעיני הגוים, מדוקדקים היטב דברי הרמב"ם שהדלקת נרות חנוכה נועדה הן להראות את הנס לעיני ישראל, והן לגלותו לעיני הגוים - כמה שאנו מקדשים שמו יתברך בעולם על ידי הדלקת הנרות, וכזה מראים את ניסיו וישועותיו בקרב ישראל ומגלים ומפרסמים את נפלאותיו גם בקרב גויי הארץ.

- יא -

בשן"ע (או"ח סי' תרעו סעי' ג) נפסק: "יש אומרים שאע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו, אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות". וכתב הרמ"א "כי חייב לראות הנרות, וכן נוהגין". כלומר, גם מי שיוצא ידי חובת הדלקת הנרות בהדלקת אשתו בכיתם, עדיין מחוייב לראות את הנרות, ולכן עליו להדליק בעצמו היכן שנמצא.

מאידך, בשו"ע (או"ח סי' תרעו סעי' ג) כתב: "מי שלא הדליק ואינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקין

מד

רץ

סימן ג

כצבי

עליו בתוך ביתו, כשרואה נר חנוכה מברך שעשה נסים". ודייק הט"ז (שם ס"ק ד) מדברי השו"ע: "משמע דאם אשתו מדלקת עליו בביתו, אין מברך על הראיה". ואם כן הדבר עומד בסתירה לדברי השו"ע בסימן תרע"ז, וכפי שהעיר המשנה ברורה (סי' תרע"ז ס"ק יד) "זה סותר לסימן תרע"ו ס"ג דסובר שם דכשמדליקין בביתו אינו צריך לברך על הראיה, ודין דכאן [סי' תרע"ז] הוא מן המרדכי, ושם [סי' תרע"ז] סתם המחבר כשאר פוסקים שחולקים עליו". ולכן הסיק המשנה ברורה: "ולכן לדינא אין לנהוג כן להדליק בברכה, אלא אם כן שיאמר שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו, וכמו שכתב הרמ"א אחרי זה".

לפי המבואר יתכן ליישב את פסקי השו"ע: בסימן תרע"ז מדובר כשנמצא במקום שיש גוים, ולכן פסק המחבר שידליק בברכה אף שמדליקים עליו בביתו. ובאמת אין זה מהטעם שכתב הרמ"א, בגלל חיובו לראות את הנרות, אלא מחמת חיובו לפרסם הנס גם אצל הגוים שנמצא עמם, שהוא חיוב נוסף בעצם ההדלקה. אולם בסימן תרע"ו מדובר באדם שאין באפשרותו לפרסם הנס בעצמו, שהרי אין הוא מדליק נרות, והשאלה היא אם מברך על הראיה, ובזה פסק המחבר שמכיון ואינו מפרסם את הנס, ובעצם חיוב ההדלקה כבר יצא בהדלקה שהדליקו עליו בביתו, שוב אינו מברך.

לאור המבואר, היות ובחנוכה מטרת הדלקת הנרות נועדה לקדש שם שמים בעולם, יש למושג 'פרסומי ניסא' משמעות נרחבת ביותר, ולכן היא כוללת גם פרסום הנס לעיני הגוים. נשוב לדון בשאלה שפתחנו בה, האם כאשר נמצא לבד בביתו ומדליק את הנרות, ואחרים צופים בהדלקה באמצעות שידור חי [בתוכנת skype או בכל אמצעי תקשורת אחר] – האם נחשב הדבר ל'פרסומי ניסא', ורשאי להדליק בברכה, גם לדעת המג"א שאין להדליק בברכה אלא אם כן אחרים נמצאים בביתו ורואים את ההדלקה [ולדעת החמד משה והאגרות משה שפסק כמותו, בכל מקרה רשאי להדליק גם כשנמצא לבדו].

- יב -

פרסומי ניסא באמצעות שידור חי

בשו"ע (או"ח סי' רכד סעי' ו-ט) נפסק: "הרואה חכמי ישראל, אומר בא"י אלקינו מלך העולם שחלק מחכמתו ליראיו. הרואה חכמי אומות העולם עובדי

כוכבים שחכמים בחכמות העולם, אומר בא"י אמ"ה שנתן מחכמתו לבשר ודם. על מלכי ישראל אומר בא"י אלהינו מלך העולם שחלק מכבודו ליראיו, ועל מלכי עובדי כוכבים אומר, ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם". ובהלכה הסמוכה: "מצוה להשתדל לראות מלכים, אפילו מלכי

ר ין

סימן ג

כצבי

מה

אומות העולם". ונשאלת השאלה, כאשר אדם רואה מלך או חכם באמצעות מערכת וידאו, האם צריך לברך את הברכות הנ"ל, או שאין זו "ראיה" שעליה תקנו חז"ל את הברכות.

בשו"ת יחווה דעת (ח"ב סימן כח) הכריע שאין לברך, ודימה זאת לאדם הרואה את הלכנה באופן בלתי ישיר, שאינו מברך: "ודע שהרואה את המלך בטלויזיא, אינו מברך עליו ברכת המלכים, שהרי זה דומה למה שכתב הגאון רבי שמואל אבוהב בשו"ת דבר שמואל (סימן רמב), שהרואה את הלכנה מתוך מראה (ראי) של זכוכית, אינו מברך עליה, וראיה לזה מהגמרא ראש השנה (כד, ב) ראינוהו במים או בעששית אינה חשובה ראייה".

ובשו"ת בצל החכמה (שם) הוסיף בביאור הדברים: "דוקא בהך שראו הלכנה במים או בעששית, וכן בעדים שראו בראי אדם עובר עבירה, שאין אנו דנין בכל אלו על הראיה כדבר נפרד לעצמו, אלא אנו דנין אם לקדש את החודש בזמנו או לעברו, ואם לענוש לפלוני כדרך שעונשין לעובר עבירה או שלא לענושו, וזה תלוי כמובן, אם נראית הלכנה בזמנו, ואם עבר פלוני אותה עבירה באמת, וזאת עלינו לברר עפ"י עדים. נמצא אין ראית העדים בזה אלא לשם בירור, וכן בכל דבר שיגמר על פי בית דין על יסוד הגדת עדים, ובכל אלה שפיר מקום לומר שלא הקפידה תורה שיראו העדים עצם הדבר שמעידים עליו, דכל שראו אותו ראייה ברורה שאין

להסתפק בטעות וכהך שראו במראה אדם עובר עבירה והכירו הכל בפירוש, סגי, דגם זה חשיב בירור. ועיי' שבועות (לג, ב - לד, א) דאפילו ידיעה בלא ראייה כלל מהני ולר' אחא אפילו בדיני נפשות, יעו"ש בתוס' (לד, א ד"ה דאי) דמשכח"ל כן גם לרבנן ע"ש.

אמנם כל זה לענין עדות, משא"כ לענין ברכות הראיה שתקנו חז"ל לברך על ראית דברים מיוחדים, כגון ראית מלך, הרים, גבעות, ימים ונהרות ועוד, אי אפשר לברך רק כשרואה עצם הדבר עליו הוא מברך. כי ראייה זו אינה כדי לברר מציאות הדבר, שהרי מציאות הדבר ואמיתותו ברור לו בלאו הכי, ואפילו הכי אינו מברך עד שיראהו. ואם כן מה יוסיף תת לו אם יראה את הים בראי, הרי מכל מקום עדיין אינו רואהו בעצמותו, ואיך יברך, כנלענ"ד נכון בס"ד. גם להמבואר במג"א (סי' רכד סק"ו) שאפילו סומא שיודע שהמלך עובר מברך כדמשמע בגמרא (ברכות נח, א) מעובדא דרב ששת [שהיה סומא, ובירך כאשר שמע שהמלך הגיע], הרי דגם בזה סגי בידיעה בלי ראייה. פשוט דהתם מיירי שמרגיש בכבוד המלך בחוש השמיעה במקום חוש הראיה, כמבואר במהרש"א בחידוש אגדה (שם ד"ה חז"ל), אבל כל שאינו רואה את המלך עצמו וגם אינו מרגיש בעצם כבודו רק על ידי אמצעי, וכגון על ידי ראייה במראה, אינו מברך".

ומבואר בזה הבדל בין ראייה שנועדה לבירור מציאות, ובין ראייה שעיקר תכליתה הוא עצם הראיה.

מו

ר ין

סימן ג

כצבי

והיינו, שבראיה שנועדה לבירור המציאות, וכגון בעדות, אם המציאות ברורה אפילו ללא ראייה ברורה, די בכך. מה שאין כן בברכות הראיה שנתקנו על ראיית הדבר בעצמותו על ידי החושים באופן ישיר ובלתי אמצעי, שם עיקר התכלית הוא עצם הראיה. ולכן כאשר אינו רואה את הלבנה כמו עיניו אלא על ידי מראה או באמצעות מערכת וידאו, וכן כאשר רואה מלך או חכם באמצעות מצלמות וידאו או בטלוויזיה [ואפילו ימצא בחדר הסמוך למלך או החכם - מכל מקום הרי אינו רואה אותו בחושיו באופן ישיר, אלא את צילום דמותו, ועל כך לא נתקנה ברכה].

וכן מבואר בדברי רבי מרדכי גרוס (קונטרס הכל יודוך, פרק ד סע' טו) שאין מברכים שהחיינו כאשר רואה את בתו שנולדה בראיה הראשונה באמצעות הוידאו "כמבואר במחברים בברכה על ראיית מלכים, שצריך לראותו בעצמו ולא על ידי מכשירים", כי חיוב ברכת שהחיינו על ראייה, הוא רק בראיה ישירה בעצמו כמו עיניו. ולכן ראייה באמצעות וידאו איננה נחשבת כראיה המחייבת ברכה.

- יג -

ולפי זה נראה כי ברכת "הרואה" שנתקנה למי שרואה נרות חנוכה, כמפורש בשו"ע (סי' תרעו סעי' א) "מי שלא

הדליק ואינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו, כשרואה נר חנוכה מברך שעשה נסים ובליל ראשון מברך גם שהחיינו", אין לברך כאשר רואה את הנרות באמצעות הוידאו או בתוכנת skype. וכמבואר לעיל, שבברכות הראיה שנתקנו על ראיית הדבר בעצמותו על ידי החושים באופן ישיר ובלתי אמצעי, עיקר התכלית הוא עצם הראיה, ועל ראייה באמצעות מערכת וידאו לא נתקנה ברכה.

אולם מאידך גיסא נראה כי כאשר יש צורך בפרסומי ניסא כדי שיוכלו לברך על ההדלקה [לדעת המג"א שאין להדליק בברכה אלא אם כן אחרים נמצאים בביתו ורואים את ההדלקה], שפיר מתקיים 'פרסומי ניסא' גם על ידי ראייה באמצעות שידור חי בתוכנת skype או בכל אמצעי תקשורת אחר. שהרי נתבאר לעיל כי בחנוכה יש למושג 'פרסומי ניסא' משמעות נרחבת ביותר, היות ומטרת הדלקת הנרות נועדה לקדש שם שמים בעולם, ולכן היא כוללת גם פרסום הנס לעיני הגוים, ואם כן בכלל זה נראה שגם באמצעות שידור חי נחשב הדבר ל'פרסומי ניסא' ורשאי להדליק בברכה, היות וגם באמצעים אלו מתקיימת תכלית ענין ה'פרסומי ניסא' בהדלקת נרות חנוכה, שהוא הקידוש שם שמים ברכים הנגרם על ידי הדלקת הנרות.

מז

כצבי

סימן ג

רץ

נמצא לסיכום, שיש שני חלקים במצות הדלקת הנר:

[א] מעשה ההדלקה. [ב] פרסום הנס. והחלק השני מתקיים גם אם התוצאה, דהיינו המלכת ה' בעולם וקידוש שם שמים, היא בפני גויים וגם באמצעות תוכנת skype.

לפיכך נראה כי אדם הנמצא לבד בביתו ומדליק את הנרות, אך אחרים צופים בהדלקה באמצעות שידור חי בתוכנת skype או בכל אמצעי תקשורת אחר, רשאי להדליק בברכה. לא רק לדעת החמוד משה והאגרות משה שפסק כמותו, אלא גם לדעת המג"א הסובר שאין להדליק בברכה אלא אם כן אחרים נמצאים בביתו ורואים את ההדלקה, מכיון שתכלית פרסום הנס וקידוש שם שמים מתקיימת גם בראיה בדרך זו.

